

Boris Furlan in Staša Furlan Seaton
SKOZI GOSTO NOČ
Dopisovanje 1951–1957

uredila Alenka Puhar

*Jennet: Ubogi oče. Nazadnje je šel skozi znanost kot
skozi gosto noč,
in vendar je bil velik talent.
Christopher Fry, Gospa ne bo zgorela*

Predgovor

Korespondenca, ki prihaja na svetlo v knjigi *Skozi gosto noč*, je nastajala od maja 1951 do junija 1957 v Ljubljani in več ameriških mestih. Dopisovalca sta oče in hčerka. On je kaznjenec, ki je na pogojni prostosti in prvo leto preleži v bolnici, odtlej do smrti pa doma. Ona je študentka, ki se je po odhodu iz Jugoslavije naselila v ZDA in zdaj tam zavzeto študira. Poleg ljubezni, izhajajoče iz pripadnosti rodu in družini, ju družijo še ljubezen do znanja, filozofije, in končno tudi vera.

Staša Furlan, rojena 1924 v Trstu, leta 1953 poročena Seaton, je pisma skrbno hranila in jih pred smrtjo, ki jo je doletela junija 2022, ponudila v branje in natis. Obsežna korespondenca z njenim očetom je vredna objave iz več razlogov. Oče Boris Furlan, rojen 1894 v Trstu, je bil eden vodilnih slovenskih pravnikov, ki je že v mladosti kazal izjemen posluš za filozofijo prava, postal redni profesor Juridичne fakultete v Ljubljani, leta 1945–1947 celo njen dekan. Maja 1947 je bil aretiran, obtožen vohunstva, in na montiranem, popolnoma stalinističnem procesu obsojen na smrt. Kazen so mu zmanjšali na 20 let zapora, izgubo vseh državljanskih pravic ter zaplembo premoženja. Po štirih letih strogega zapora, preživetih v samici, ki so mu uničila zdravje, je Furlan vso preostalo intelektualno in emocionalno energijo prelijal v ta pisma. Rezultat je tako obsežen, narava

in vsebina dopisovanja pa tako raznolika, da je bilo smiselno korespondenco razdeliti na dvoje.

Prva knjiga, *Skozi gosto noč*, je pretežno osebne narave, posvečena vsakdanjemu življenju, njegovim neštetim tegobam, spominom na srečnejše minule dni, izpoveduje, skratka, odnos med ovdovelim, osamljenim očetom in hčerko v razcvetu; vseeno je v njej precej filozofskih listov in drobcev. Druga knjiga, predvidena za prihodnje leto, pa bo prinesla predavanja iz filozofije, z imaginarnega katedra, saj so bila pisana s predavateljsko ambicijo, a posuta z osebnimi utrinki.

Pisma so objavljena v kronološkem zaporedju; vsa niso ohranjena, nekaj jih je prestregla politična policija, ki je vso korespondenco nadzorovala, kakšno pa se je z leti tudi izgubilo. Izpuščeni predavateljski sklopi, daljši ali krajši, so označeni. V angleščini spisana pisma, osemnajst jih je, so prevedena. Lektorski posegi so blagi, da se ohrani duh časa in posebnosti avtorjev. Dodan je bogat izbor fotografij in faksimilov, iz raznovrstnih virov, glavni je osebna zbirka Jessice Seaton, ki je hčerka oziroma vnukinja dopisovalcev.

A. P.

1951

V nedeljo, 6. maja 1951

Moja ljubljena hčerka!

Po dolgih letih je to prvo pismo, ki ga pišem s tinto, in prvo pismo tebi. Boručka* mi je včeraj prinesel tvoje prvo pismo meni, in si ne moreš misliti, kako sem ga bil vesel. Tvojega pisma v ječo še nisem dobil, a v par dneh bosta Borut in Aljoška** šla po moje

* Borut Furlan (1921–1973), najstarejši sin Borisa in Ane Furlan, od 1939 študent prava, tu študent medicine, že naslednje leto zdravnik, najdlje zaposlen na Inštitutu za sodno medicino. V nasprotju s sestro Stašo in bratom Aljošo, ki sta s starši odšla v ZDA, je spomladi 1941 ostal v okupirani Jugoslaviji. Konec tega leta so ga Italijani zaprli in bil je obsojen na istem procesu kot njegov oče – Boris na smrt (v odsotnosti), Borut na 20 let internacije v italijanskih taboriščih. Po kapitulaciji Italije jeseni 1943 je šel v partizane in bil ranjen v nogo, kar je pustilo trajne posledice. Od leta 1939 je bil v Skoju, nato od 1943 član Komunistične partije, kar je vplivalo na ohladitev odnosa z očetom. Leta 1946 se je poročil s kolegico Majdo, imel hčerki Nevenko in Metko, umrl pa – skupaj z ženo – v prometni nesreči februarja 1973. V korespondenci nastopa kot Borut, Boručka, Bob, Boba, Bobica.

** Aljoša Furlan (1926–1963), uradno Aleksander, najmlajši v družini, gimnazijo je končal še v New Yorku, nato pa se odpravil v Jugoslavijo, da bi prispeval k porazu nacizma. Poslan je bil v Sovjetsko zvezo, kjer se je izšolal za vojaškega pilota. Jeseni 1947 se je vrnil, se leta 1950 poročil z Miro (tudi Miriam) Bitenc, z njo imel dva otroke, Rastka in Špelo, in se zaposlil v Slovenskem poročevalcu kot zunanjepolitični novinar. Posmrtno je izšlo njegovo poročilo o potovanju iz ZDA v Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo ter končno domov (Aljoša Furlan, *Domov*, Modrijan 2017, predgovor Špela Furlan). V korespondenci nastopa kot Aljoša, Aljoška, Ošika.

stvari, ki so še v zaporu, in ga bosta morda dobila. Če ne, ti bom sporočil in prosil, da mi njegovo vsebino še enkrat ponoviš.

Najprej ti dajem novice o sebi, čeprav bi rajši govoril prej o tebi in problemih, s katerimi se boriš. A moje stanje je, kakor pravimo v filozofiji, logični protozon nadaljnjemu razglabljanju in načrtovanju za bodočnost. Še vedno moram ležati nepremično v postelji, in sicer najbrže še nekaj tednov, preden mi bodo dovolili stopiti in čeprav samo za nekaj minut na tla. Lahko si misliš, ne samo da sem naveličan – to bi bilo samo subjektivno –, ampak da sta hrbet in zadnja plat vsa razbolena, čeprav ležim na zračni blazini in mi masirajo hrbet z alkoholom in ga tudi pudrajo. Večkrat vzdihujem po kakem prijatelju, ki bi hotel zamenjati za nekaj časa z mano zadnjo plat, pa se žalibog ne da. Pred dvema dnevoma so mi zopet naredili kardiogram in zožitje izmerili, a zboljšanja ni opaziti, še imam vodo itd., čeprav se subjektivno boljše počutim, jem nekoliko več in se čutim nekoliko močnejšega. Mihelčič in Tomažič iz Trsta (oba stanujeta sedaj na via Beccaria 4),* sta mi poslala limone in pomaranče, in vsak dan pojem eno. Poleg tega mi seveda tu dajejo dnevno (na kliniki) injekcije B- in C-vitamina, ki sta mi najbolj manjkala. Glav-

* Mihelčič in Tomažič iz Trsta – gre za stare družinske prijatelje, ki so se posebno izkazali z velikodušnostjo. Poleg različnih živil in higienskih pripomočkov, ki jih v Trstu oziroma v Italiji ni primanjkovalo, so mu – občasno tudi z zbiranjem denarja med prijatelji – kupili še radio, pisalni stroj, zdravila, nekaj knjig in oblek ipd. Josip Mihelčič je bil lesni trgovec, Tomažič pa je Ema Colja Tomažič, vdova Pepija Tomažiča, mama Pina Tomažiča in Danice Vuk.

no zdravljenje pa obstaja v injekcijah Cedilanita, to je švicarski preparat digitalisa. Ta švicarska iznajdba ima na področju srca baje iste učinke in pomen kakor Penicilin v svojem področju. Ali ga uporabljate tudi v Ameriki ali kaj imate namesto njega? Pravijo, da imam »blok« na srcu, da se ne da tu ničesar »zaflikat«, a da »za Triglav ne bom več«. Bojim se pa, da tudi za Šmarno goro ne bom več sposoben. A to ni tako važno, glavno je, da bi lahko par let še znanstveno delal in končal svoje rokopise. Začeti bom moral znova, upam, da mi bodo rokopisi vrnjeni in da mi bo na razpolago moja bivša knjižnica. A vse to je muzika bodočnosti, glavno je zdravje oziroma zdržanje do take stopnje, da bi ne bil popoln invalid.

Pred približno enim tednom sem začel čitati francoske knjige, ki si jih z Instituta* izposojuje zame Boručka. Poleg nekih romanov in novel čitam Renan: Zgodovina Izraela.** Čeprav je delo v mnogem zastarelo,

14
15

* Institut français, Francoski inštitut, je deloval do 1941 v pritličju Narodne galerije v Ljubljani, kjer je bila knjižnica, čitalnica ter dvorana za predavanja in družabnosti. Italijani so ga po okupaciji zaprli in knjige pospravili v Narodno in univerzitetno knjižnico. Po vojni je bil inštitut iz političnih razlogov ukinjen, knjige so ostale v NUK in so bile dolgo dostopne samo izjemoma. Skrbnica zbirke je bila Radojka Vrančič, prevajalka francoske literature, ki je večkrat naredila uslugo Furlanu oziroma tistim, ki so iskali kaj zanj. Bila je tudi najboljša poznavalka bogate Furlanove knjižnice, ki so jo po zaplembi prav tako uskladiščili v NUK.

** Ernest Renan (1823–1892), francoski filozof, zgodovinar in jezikoslovec, posvečal se je vprašanjem religije in naroda. Furlan je bral v originalu *Histoire du peuple d'Israël* ter *Histoire des origines du christianisme*.

ga vendar prebiram z užitkom. V zaporu sem se nad enim letom bavil samo s Sv. pismom, ki sem ga imel v slovenskem prevodu biblijske družbe (Menda Stritarjev – zelo dober, čeprav ne povsem točen prevod.).* Sploh sta bili več kot eno leto Shakespeare in Sv. pismo edini moji knjigi, ki sem ju nešteto krat prečital. Mnogo trpljenja, utehe, tolažbe in upanja je združenih z njimi. Potem se mi je posrečilo dobiti nekaj odličnih zgodovinskih del izraelskih zgodovinarjev o nastanku svetopisemskih spisov in tu je protestantska veda ustvarila v zadnjih desetletjih nekaj povsem novega in prišla do nekaterih zaključkov, ki jih mora vsaka znanost ne glede na konfesijo sprejeti: mislim predvsem na avtorstvo in redosled posameznih spisov itd. S posebnim zanimanjem sem čital Ed. Mayor (Zgodovina antike). Mayor je bil pred prvo svetovno vojno nekaj časa profesor v Ameriki, ko sta si ta in Nemčija nekaj časa izmenjavala profesorje. Po moji sodbi je eden največjih zgodovinarjev novejšje dobe.** Potem sem dobil iz Franc. Inštituta v zapor še knjigo Dielsa*** o Izraelu in še nekaj drugih del. Moje zanimanje za Sv. pismo predatira še iz dobe pred areta-

* *Sveto pismo starega in novega zakona*, založila Britanska in inozemska svetopisemska družba, Ljubljana 1914.

** Verjetno Joseph Bickersteth Mayor (1828–1916), angleški teolog in profesor klasičnih ved, prvi urednik vplivne publikacije *Classical Review*; mogoče tudi njegov vrstnik in sorodnik John Edward Bickersteth, klasični filolog, profesor na univerzi v Cambridgeu.

*** Hermann Diels (1848–1922), nemški klasični filolog in teolog, zgodovinar filozofije in znanosti, profesor na univerzi v Berlinu, znamenit predvsem po standardnem delu *Fragmenti presokratikov*.

cijo, ker sem nameraval (in še nameravam) napisati delo Sociologija v Stari zavezi, če bom le imel dovolj moči in seveda literature.

Ko končam z Renanovo Zgodovino Izraela, bom prečital še njegov Izvor krščanstva in druga filozofska dela, ki se čitajo bolj kot romani. Mislim, da je na svetu zelo malo ljudi, ki čitajo Renana (morda z izjemo njegovega življenjepisa Jezusa), čeprav je bil svojčas, koncem 19. in začetkom 20. stoletja, zelo znan in tudi citiran, posebno njegovi Filozofski dialogi. Taka je pač usoda, vse podleže zobu časa. * Tu v bolnici bi rad prečital še Tainea »Izvori sodobne Francije« – obravnava v petih zvezkih zelo originalno francosko zgodovino pred revolucijo in sadove le-te, do neke mere obžaluje, da je revolucija prekinila naravni razvoj Francije. Vedno sem imel namen čitati to delo Tainea, pa nisem nikoli prišel do njega; imel pa sem v svoji bivši knjižnici druga njegova dela, ki sem jih kupil za časa svojega študija v Parizu leta 1913, kakor Filozofijo umetnosti in O razumu itd.**

* V slovenščino je bilo prevedeno le *Jezusovo življenje*, in to šele leta 2008.

** Hippolyte Taine (1828–1893), francoski filozof in zgodovinar, avtor mogočne zgodovine *Les origines de la France contemporaine*, ki je izšla v petih knjigah. Zaslovel je tudi s *Filozofijo umetnosti*, ki je ključno delo t. i. pozitivizma; v slovenščino prevedena leta 1955.

V torek, 8. maja 1951

Kakor vidiš, putka moja, sem v teh letih zapora zašel od filozofije in se bolj zanimal za zgodovinska vprašanja antike, a vrgel se bom z vso vnemo zopet na čisto filozofijo, saj hočem končati svoja dela. Kako zelo bi želel udeleževati se tvojih študijev in biti eden od spremljevalcev tvoje duhovne poti. A dokler ležim tu v bolnici obsojen na popolno fizično negibnost, je to nemogoče. Za tvoj zadnji članek *Meaning and objectivity* (Subjektivnost – Objektivnost) sem se skušal spomniti Platonovih dialogov, ki stvar obravnavajo, pa kaj ko jih nimam pri roki. So še v zaporu in jih bo Borut enkrat te dni dvignil. Kolikor se spominjam, govori Sokrat o dvojnem mnenju, 1.) o subjektivnem in 2.) o naziranju, ki se da znanstveno z razlogi obrazložiti in utemeljiti.* Kako bi bilo lepo, če bi se jaz lahko tvojega iskanja resnice udeleževal. Ali bi se dalo za bodočnost tako urediti, predpostavljam, da bi bil kolikor toliko zdrav in delazmožen, da bi mi poslala eno ali dve knjigi, o katerih moraš pisati, in bi jih jaz takoj po pošti vrnil, brž ko bi jih

* Boris Furlan je septembra 1947, potem ko so mu smrtno kazen spremenili v dvajsetletno zaporno, zaprosil oblasti (i. e. Sekretariat za notranje zadeve, ki ga je vodil Boris Kraigher) za knjige in papir, ker je upal, da mu bodo omogočili študij. Zlasti ga je težila obljuba Antonu Sovretu, da se bo posvetil prenovi Doklerjevega prevoda Platonove *Države/Republike*. Prošnja je bila zavrnjena. Čez tri leta pa so mu dovolili, da si je izposodil nekaj lastnih knjig iz NUKA, predvsem Platona v različnih prevodih in interpretacijah; gre za Jowetta, Sovreta, Dielsa in še nekaj avtorjev.

prečital. To pride itak v poštev samo za novejša dela. Russella *Meaning and Truth* sem imel v francoskem prevodu v svoji knjižnici, a se ne spominjam več, kaj trdi.* Lewisa pa ne poznam. A tudi brez pošiljanja knjig bi bila stvar tako zanimiva. Jaz bi ti sporočil svoje poglede, a ti bi me najlaže močno pobijala, saj prav v tem je bistvo filozofskega iskanja, ki ne pozna mirovanja, ampak je večno iskanje novih pogledov. A kedaj bo to, puta moja, pot okrevanja in zdravlja se mi zdi včasih tako dolga.

Globoko sem bil ganjen nad pisanjem g. Crockerja. Tako rad bi ga spoznal, njega in vse njegove. Tako sem mu bil hvaležen, da so ti pomagali, in to prav v najtežjem času.** Ljuba moja puta, vedno te prosimo, da nam kaj pošlješ, in ti si že toliko poslala. O, da bi bil zdrav in bi vsaj nekaj zaslužil. Toda se bo že nekako uredilo. A ljuba putka, če te za nekaj prosimo, mislimo predvsem, da morda te stvari v Ameriki z lahkoto dobiš za majhen denar ali pa celo zastonj. Aljoška te je prosil za Miro za tako iglo za štrene pobirat, zanke od nogavic, in da bi Mira potem lahko

* Bertrand Russell (1872–1970), angleški filozof in aktivist, je pod naslovom *An Inquiry into Meaning and Truth* objavil predavanja, ki jih je imel leta 1940 na harvardski univerzi v ZDA.

** Družina industrialca Crockerja iz Bostona je bila Staši v veliko oporo, emocionalno in moralno, občasno tudi finančno; poleti 1947, ko je zvedela za mamino smrt in očetovo obsodbo na smrt, je živela pri njih. Redno so zbirali vse mogoče stvari, ki so v paketih potovale v Ljubljano. Odločilno vlogo pri tem je imela Marianna Appleton Crocker, ki je bila Stašina študijska kolegica in prijateljica, po študiju socialna delavka.

službo pustila in pazila na otroke in prav toliko za-
služila ali celo več. Lepo te prosim, če moreš mu pre-
skrbeti tako iglo. Jaz te pa od svoje strani prosim,
vprašaj, koliko stane najcenejši antikvarični Veliki
Webster (Veš, tisti ogromni slovar, ki je približno 45
cm dolg, nekaj manj širok in circa 25 cm debel.). Ko
smo leta 1941 prišli v Ameriko, so prodajali novo
izdajo menda po 18 \$, vem, da se mi je zdel strašno
poceni. A o tem ni govora, da bi ti izdala toliko ali
tudi manj, za zdaj samo vprašaj, koliko bi stala anti-
kvarična izdaja. Aljoša se hoče namreč izpopolniti v
svojem poklicu in se hoče temeljito lotiti angleščine
in posebno raznih fines prevajanja. Kompetira tudi za
radiospeakerja pri našem radiju. Mojih velikih angle-
ških Oxfordov ni več, a morda se bo kaj našlo, tudi
tukaj sprašuje nek moj prijatelj, ali bi se dobil kak
velik slovar na posodo. Vse bo, samo da bi bil vsaj
kolikor toliko zdrav in pri moči. Ali skrbiš ti dovolj
za svoje zdravje ali redno gojiš kak šport itd.? Lepo
te prosim, pazi nase! Kaj je s tistim tvojim prijateljem
(Ime sem pozabil.), ki je doma iz Californije in Te je v
Londonu obiskal, bil je pri aviaciji, on in še en njegov
prijatelj, in smo sedeli skupaj v Cumberlandu? Puta
moja, končal bom za sedaj, v kratkem več. Prosim
te, piši mi mnogo mnogo, pazi nase in malo misli na
mako in name, ki te ljubiva iz vsega srca in ti želiva
zdravje in srečo in vsestrano zadovoljnost, Tvoj paka

3. maj 1951

Predragi moj pakulja!

Oglašam se zopet s kratkim pisemcem. Tu je pravo poletje sedaj. Vročje je, ptički žvrgolijo, rožce cvetejo, in muhe so nadležne, če človek sedi zunaj. Seveda, jaz ne hodim ven, v sobici čepim in knjige čitam in nate mislim. Toliko mislim nate. Ali si dobil moja pisma, ki sem jih odposlala pred tremi ali dvema tednoma?

Veš, Marianna mi je pisala zopet iz New Yorka. Bila je na obisku pri svojih starših v Bostonu, kjer so se pogovarjali o tebi in o meni. Rekla je, da če bi se hotel pogovarjati z menoj po telefonu, bi ona in njena družina to uredili, kar se financ tiče. Ali bi? Jaz si tako želim tvojega glasa ... Piši mi, kakor hitro moreš, če je po tvojem mnenju mogoče, da bi se midva pogovarjala po telefonu, čeprav bi bilo samo par minut. In če je mogoče, piši mi natančno dan, na katerega te lahko pokličem po telefonu.

Sedaj se učim za izpite, in tudi čitam Rusell's Meaning and Truth, za »paper« o »Conditions of meaning and objectivity in Russell and Lewis«. Tako je vroče, in meni se ne da čitati, in seveda si svojo lenobo močno očitam.

Veš, da sem dobila štipendijo za drugo leto? Sem prav vesela, čeprav nisem dobila toliko, kolikor sem pričakovala.

Povej mi, pakulja, moj preljubi, kakšna zdravila potrebuješ? Tu živim, in imam prijatelje zdravnike, ki bi ti

lahko poslali razne stvari. Zakaj pa ne? Tako željno pričakujem tvojega zdravja, da si ne moreš misliti, in žalostna sem, ko mislim, da moraš biti priklenjen na posteljo. Povej mi, če bi hotel baby food package. Mislila sem, da bi ti otroška hrana prav prišla, ker ima dosti vitaminov in dovolj mleka, ki jih drugi paketi nimajo.*

Jaz pazim nase samo zato, ker upam, da bova midva zopet skupaj nekega dne. Saj upati ni greh, al' ne? Veš, tu imam tvojo sliko v svoji sobi, in vsak, ki vidi tvojo sliko, pravi kako lepega očeta imam! Oč, bom spet kmalu pisala, pazi nase. Pošiljam ti mnogo beskov, in nusocvikov, in nusolizov, Staša

* * *

V nedeljo, 13. maja 1951

Moja preljuba puta!

To pišem v nedeljo zjutraj, včerajšnje pa sem včeraj zvečer nekako do osmih in noč niti ni bila tako huda. Skrbi me, ali boš znala mojo pisavo čitati, čeprav se trudim, da bi kolikor mogoče lepo pisal. Tako lepo opisuješ vse v svojem pismu, da te kar vidim, kako se trudiš pri študiju in ko je zunaj vroče in se človeku

* Ameriška pomoč za evropske države, ki je v glavnem potekala v organizaciji UNRRA in CARE, je bila raznovrstna, a standardizirana («standard relief parcels»), razdeljena na različne kategorije individualnih prejemnikov, znotraj kategorij so bile količinske, snovne in druge omejitve. Paketi za otroke so vsebovali predvsem mleko, sladkor in vitamine, najbolj znameniti pa so bili paketi, ki so vsebovali cigarete – neuradno valuto po vsej razdejeni Evropi.

nič ne da. O, da bi mogla ti tam, jaz pa tu, istočasno
čitati tvoje tekste in bi si potem izmenjala misli. Tako
sem vesel, da si dobila štipendijo za prihodnje leto.
Ali veš, katere predmete boš poslušala, in točno, ka-
tere avtorje boste predelali? Ali bi mi lahko o tem kaj
pisala? Bobica bo šel te dni enkrat po moje stvari v
zapor ... *Inekaj nečitljivih vrst!* Veš, puta, glede zdra-
vil mislim, da ne pride nič v poštev ... Prof. Guzelja*
nagovarjam, da bi mi vstavil neko zdravo pasje srce,
pa ne sliši na to uho. Če povem, da ne spim, a seveda
zakinkam včasih čez dan, pa to ni dobro, se usoda
maščuje ponoči. Pa sem sobnemu zdravniku predla-
gal, naj mi da eno sestro, ki bi pri postelji stala in me
uščipnila, ko bi mislil zadremati, in naj napiše na bol-
niški list, kamor zapiše vsa zdravila, ki jih dobivam:
»Sestra pri Furlanu stati in ga ščipati in ščegetati« –
pa tudi o tem ni hotel nič slišati.

Vidiš, puta, zdaj bi me mama lepo ozmerjala,
da se z mano ne da resno govorit in »ali sem čist
ali sam en mau«, ker to, da sem »trčen«, je pač
izven dvoma.** Pa mislim, da nam vsem Furlanom

* Vladimir Guzelj (1898–1987), zdravnik, po diplomi na univerzi
v Zagrebu se je izobraževal na številnih tujih klinikah, specializiral
kirurgijo in predaval kirurgijo na Medicinski fakulteti v Ljubljani.

** Ani Furlan, rojena Črnagoj (1893–1947), v Šmartnem pri Lju-
bljani, učiteljica, ki je od leta 1912 do 1930 poučevala v slovenskih
osnovnih šolah v Trstu. Leta 1920 se je poročila z Borisom Furlanom
in imela z njim tri otroke. Po selitvi v Ljubljano je še občasno učila,
leta 1934 pa se je upokojila. Imela je nekaj pisateljskega daru, pisala
je črtice in pesmi, v ZDA je napisala več člankov za slovenske ča-
sopise (Glas naroda, Prosveta in Ameriška domovina) in pomagala

manjka en kolešček, in da je to dobra stvar in da so ljudje brez smisla za humor zlobni in nesreča za človeško družbo.

Ko so mi v ječi v zadnjem času dovolili znanstveno delo in knjige, sem dobil iz moje bivše knjižnice Jowettov prevod Platonovih dialogov. Ob čitanju sem veliko mislil nate in kako bi bilo lepo, če bi jih skupaj čitala. Pa čeprav je Platon na nekaterih mestih naravnost idiotski, je povedal sploh vse, kar se da v filozofiji povedati, tako da bistveno novega ni po njem nastalo, samo formulacije problemov so nove, okolje, v katerem razpravljamo, je drugačno, a v bistvu še vedno lahko delimo vse, kar je bilo po Platonu napisano, v platonsko in protiplatonsko smer. Veš, jaz sem imel v svoji bivši knjižnici še angleško izdajo Jowetta v petih zvezkih z zelo obširnimi uvodi. Ti uvodi so, čeprav res pripadajo še 70. (sedemdesetim) letom prejšnjega stoletja, po moji sodbi najbolj popolno, kar se je o Platonu kedaj napisalo. V Ameriki so Jowettov prevod izdali v založbi Random House v 2 zvezkih, kolikor vem, brez uvoda. Če človek ne zna grško, je najboljše čitat neko Platonovo delo v 2 ali 3 prevodih (nemško – francosko – angleško).* Če bom mogel, ti bom poslal vse Sovretove slovenske

možu pri pisanju njegovih spisov, jih lektorirala in pretipkala. V korespondenci pogosto nastopa kot maka.

* Benjamin Jowett (1817–1893), angleški teolog, filozof, profesor na univerzi v Oxfordu, prevajalec starogrških filozofskih in zgodovinskih del, znamenit predvsem po prevodu Platona (*The Dialogues of Plato*), ki je imel velik vpliv, ter Tukidida.

prevode, ki so vzorni.* Žal, da ni več prevedel. Svoj čas je bil v Ameriki odlični poznavalec Aristotela, nemški emigrant Werner Jäger. Jaz ga osebno ne poznam, zanima me pa, ali je njegovo delo o Aristotelu izšlo tudi v angleščini?** Kaj pa Ernst Cassirer, ki sem ga imel zelo v čislih in tudi vsa njegova dela? Menda je umrl, a je izšlo v angleščini neko njegovo delo o državi?***

Vidiš, puta, po dolgih letih se mi začnejo vzbujati spomini, ki so doslej spali.

Končam, puta zlata, zelo pazi na svoje zdravje in če moreš, mi pošlji kako svojo lepo fotografijo. Ali bi ne

* Anton Sovre (1885–1963), vodilni slovenski prevajalec iz grškega in latinskega jezika, ki se je začel uveljavljati s Sofoklejevim *Kraljem Ojdiplom*, zatem pa se posvetil Platonu in leta 1923 objavil *Sokratov zagovor*, *Phaidona* pa 1929. Sovre je bil Furlanov prijatelj, imela sta dolge pogovore o pomenskih odtenukih, točnosti, slogovnih posebnostih grških filozofskih besedil, imela pa sta (1945 do 1947) tudi več skupnih študentov, zagretili za antiko, za *Predsokratike* (Sovretov izbor in prevod objavljen leta 1946), tudi za Sokrata in Platona. Ker se Sovretu Doklerjev prevod Platonove *DržavelRepublike* (ustvarjen med vojno) ni zdel dovolj dober, sta se dogovorila, da ga Furlan popravi oziroma predela in mestoma na novo prevede. V korespondenci Sovre občasno nastopi kot oče ali oča.

** Werner Jäger (1888–1961), nemški klasični filolog, velja za najvplivnejšega klasika svoje dobe, ki je po odhodu v ZDA odločilno vplival tudi na razmah klasičnega študija na ameriških univerzah. Posebno slovijo njegove interpretacije Aristotela.

*** Ernst Cassirer (1874–1945), nemški filozof neokantovske smeri, leta 1933 emigriral na Švedsko in nato v ZDA, veliko se je ukvarjal s filozofijo človeške kulture in humanizmom; po smrti so mu v ZDA objavili knjigo *The Myth of the State, Mit o državi*.

mogla najti kak star, a še uporaben fotoaparatus, ki bi ga poslala Borutu, da bi naredil slike in ti jih poslal? Od aparatov, ki smo jih imeli pri hiši, ni nič ostalo.

/Šest prečrtanih vrst./

Moja ljuba puta, tisočkrat te objemlje in poljublja ves tvoj paka

Lj., 13. maja 1951

Draga Staša!

Dovoli, da pripišem očetovemu pismu tudi jaz. Omejujem se na pripis zato, ker Ti namerava pisati Mira obširno pismo te dni in bomo novice opisali tam – vsaj o moji frakciji Furlanov. Draga Staša, Tvoje pismo in paket sem dobil v redu. Izgleda, da je bil mali nesporazum. Zelo sem Ti (oziroma Mira) hvaležen za nogavice, vendar nismo hoteli igle, ker le-teh ne bi imeli, marveč, ker bi Mira s takšno iglo v posesti pustila službo, pazila ves čas na malega in v prostem času zaslužila dovolj, da bi lahko živela vsaj tako kot do zdaj. Žalibog, igla, ki si jo poslala, ni prava. S to Mira pač lahko, seveda s trudom popravlja lastne nogavice, delo v večjem obsegu pa je nemogoče. Igla, katero sem imel v mislih, je sicer podobna drobnim kvačkam, ima pa pero, ki prepreči, da bi zanka zdrsnila s kvačke. Ne verjamem, da bi se takšne igle dobile v vsaki Woolworth trgovini, ker se Američanke pač ne bavijo z lastnoročnim popra-

vljanjem svilenih ali nylon nogavic, dobila boš pa (mogoče) iglo v kakšni trgovini, ki zalaga s strojnimi potrebščinami tekstilno industrijo, pletilstvo in industrijo nogavic. Draga verjetno ne bo, bi nama pa izredno koristila. Nerodno mi je in pomislim, da ti bo to dalo dela, oziroma iskanja, vendar mislim, da v deželi, ki izdeluje od letal do milijonov drobnarij, boš našla tudi takšno iglo, katero si že leto dni »komandiram« brezuspešno. Tu se je ne dobi, v Italiji ali Avstriji pa ne poznam nikogar. Knjigo ti bomo poslali v nekaj dneh, žal, bom mogel priložiti samo »Slovenski pravopis« Otona Župančiča, ki je prav dober in ima v uvodu tudi precej slovnice. Končam za zdaj, morda bo hotel Borut kaj pripisati. Še enkrat hvala za nogavice in iglo, predvsem pa dobro voljo in oprsti, da te za isto stvar še enkrat nadlegujem. Beške, nusocvike, nusolize (Če si Furlan, si lahko oblizneš sama.) od mene in Mire in Raškota, ki je že 6 kg težak in poba, da je kaj.

$\frac{26}{27}$

/Zraven besedila je risba igle oziroma kvačke./

Tvoj Aljoša

Draga Staša! Nam je zmanjkalo prostora, zato se bomo javili samostojno.

Prisrčne pozdrave, Majda

* * *

Tretje pismo

V torek, 22. V. 51

Moja preljuba putka!

Še ti lahko pišem in zaradi tega sem srečen. Kakor ti je pisal Bobica, sem imel pred enim tednom strahovit napad. Opis moje boleznj je itak poslal Boba, jaz ti tu samo laično pripovedujem subjektivno dogodivščino, ki je neprijetna, kakor bi bila neka druga, npr. lep film, prijetna. Začelo se je circa eno uro pred polnočjo z značilnim nemirom v udih. »Nobena leža mi ni prav,« bi bil lahko rekel kakor naš Aljoška, ko je bil čisto majhen. Res je značilen predhodnik napada ta nemir in nekako gomazenje, bog ve, kako bi se »gomazenje« reklo po angleško, po rokah in od komolca navzdol in v nogah pod kolena in navzdol posebno, kar nemiren je človek tudi sicer in skuša stalno spreminjati svojo lego, čeprav se glede tega vzdržujem, ker vem, da je škodljivo in postaja stanje čim dalje slabše. No, mnogokrat se stanje poleže in jaz lepo zaspim. Ko pa ni tako, se pričenjajo strahote. Prvi štadij je to, kar imenujem »gaganje«. Težko dihanje, kratko, sunkovito, ki je obstajalo že prej, prehaja v tako pomanjkanje zraka, da moreš samo drobec sekunde vdihavati zrak. Izdihuješ ga seveda čim prej, da bi lahko novega vdihnil, a nič ne pomaga, duši se človek bolj in bolj. Pri tem sedim v postelji, nekoliko naprej nagnjen, oprt na roke. Včasih čutim

potrebo, da zmečem vse s sebe, odejo itd., in rečem samo »okno«, pa odprejo okno, a to seveda nič ne pomaga, ga morajo potem zapreti. Predzadnjič, ko sem imel tak napad, je bil dežurni zdravnik nek Borutov prijatelj, odličen človek. Naredil mi je vse preiskave, pulz, krvni pritisk itd., in ni mogel ugotoviti nobene spremembe, pulz je bil enakomerno, pritisk je sploh pod normalo itd. Skušal me je lepo pomiriti in mi prvič predpisal »Somnifer« »Roche« (Basel). Veš, v preparate »Roche« imam jaz posebno zaupanje, a tega mu seveda nisem povedal. Po injekciji – dejali so, da bom lepo zaspal – sem se počutil čudovito mirnega, a ko spanec po poldrugi uri navzlic vsemu ni nastopil, sem zopet poklical zdravnika in ta mi je dal polovico doze domačega uspavalnega sredstva »Hipnotal« (ki je na osnovi opija) in po circa $\frac{3}{4}$ ure sem lepo in mirno zaspal ter se še le zjutraj zbudil.

Potem je bil ves teden mir, do zadnjič. A zadnjič nismo začeli z uspavalnim sredstvom, temveč z Nitroglicerinom. Jaz sem sicer zdravnika opozoril, da nitroglicerin name ne deluje, še v zaporu smo naredili tri poizkuse, da vidimo, ali gre pri meni za angino pectoris. No, hropenje je postajalo hujše in hujše, dali so mi vse sorte injekcij, puščali kri in dihal sem s pomočjo bombe kisika. A bilo je strahotno. Trajalo je od polnoči do petih. Potem sem – še vedno hropeč, zadremal in v spanju se je hropenje poglelo. Puta moja, hudo je bilo. Ko sem se dušil, sem si prigovarjal, da moram ostati živ, da še enkrat vidim tebe, klical sem tebe in mamó in si na vse načine dajal poguma. Od tedaj so mi vsak večer dajali Somnifer, ki

je spočetka bolje deloval, a vendar še vedno tako, da lepo zaspi. Zadnjič je profesor tu citiral izrek nekega slavnega kardiologa, da je MO (morfij) za srčno bolne čez noč isto kar digitalis za čez dan. Včeraj sem dobil MO skupno z atropinom in to je bila najboljša noč, odkar sem na kliniki. Navzlic temu, da me je mučil kašelj, in sem imel tudi z diurezo neke teža-ve, sem dobro počival in se okrepljen zbudil. Prvič, odkar sem tu, sem se lahko ulegel na desni bok in na njem ležal vso noč, prej pa sem se vedno mučil v oni za kardiološke bolnike tako značilni legi privzdignjenega zgornjega života. Oni mladi zdravnik mi je dejal, da je spanje zame zdravilo, in naj poskušam čim bolj spati, čez dan in čez noč.

Četrto pismo

Ibrez datuma, začetek junija 1951/

Moja ljuba puta!

Heraklit pravi, da imajo bedeci en sam in skupen svet, v spanju pa ima sleherni človek svoj posebni svet (Sleherni človek se obrača na svoj posebni svet.). Pa pomisli, puta, kakšen razvoj je že od Heraklita do sofistov, posebno Protagore, v časovno razmeroma tako kratkem času. Heraklitov rek pomeni: kolikor smo zbudjeni, kolikor delujejo naši čuti v budnem stanju, se pravi na način, ki ga imenujemo moderni normalnega, kolikor dela naš razum pravilne sklepe

iz čutnih vtisov, lahko vzpostavljamo obstoj enega za enakega sveta, v katerem velja stavek identičnosti, se pravi, isto je isto za vse. A svetovi, v katerih živimo v nebudnem stanju: Nebudno mora obsegati vse odenke, od sanj v spanju do prividov v polbudnem stanju in doživljajev v budnem stanju, ki jih moramo karakterizirati iz katerihkoli razlogov kot irealne. – Kolikor je meni znano, je to prva formulacija objektivnosti in subjektivnosti v zapadni filozofiji; in kaj so delali vsi drugi? Vedno znova se vračajo iz različnih vidikov in v raznih formulacijah k istemu vprašanju. Vsekakor so za ta skupni svet veljali vedno zakoni vrste $2 \times 2 = 4$; ta zakon je nastal, še preden ga je katerikoli človek formaliziral, in bi veljal, tudi če bi ga nihče ne poznal. Naj le poskusi nekdo zgraditi most in uporabljati formulo $2 \times 2 = 5$! Da, eksistirajo različne matematike in geometrije, po katerih je seštevek kotov včasih večji, včasih manj od 180 stopinj. A za naš človeški svet to ne velja, za nas bo ostal Pitagoras* za večne čase mojster vseh mojstrov.

Zato mislim, navzlic tvojemu nasprotnemu mnenju, da je epistemološki problem, odkar je bil prvič formuliran (A kdo ga je prvi formuliral? Naši viri so tako pomanjkljivi.), ostal isti. Kako rad bi imel toliko moči, da bi s tabo vsaj v pismih o tem debatiral. Ti praviš: »Objekt se spremeni, kakor hitro se novo znanje o tem objektu spremeni.« A ta stavek je zbudil v meni val dvomov in vprašanj: »Ali gre za spremenljiv

* Heraklit, Protagora in Pitagora so začetniki filozofije, ali vsaj grške filozofije, vodilni tako imenovani predsokratiki.

ali nespremenljiv objekt? Razlika je med Triglavom, ki je že tisočletja praktično enak, in npr. človekom, ki se izpreminja. 2.) Nikoli ne smemo istovetiti človekovega znanja o predmetu s predmetom samim. Predmet ni samo poznati to kvantitativno več, marveč tudi kvalitativno nekaj drugega kakor človeško znanje o njem.«

A putika, nehal bi tukaj, slab sem in misli mi begajo od sklepa do sklepa, a roka ne more tako hitro slediti. Upajmo, putika, da bo boljše in potem ne bo konca najinemu diskutiranju, prerekanju, kajti če bi bili vsi istih misli, bi lahko vsi rekli samo »nič«.

(4. junij 51)

Tvoje pismo od 21. maja je bilo 25. maja že v mojih rokah, ali ni to rekorden čas? Upam, da vsa moja pisma v redu prejemaš in da jih bo čimdalje več. – Nadaljujem in sploh pišem v obrokih. Znana je nemška knjiga: *Briefe, Die Ihn Nicht Erreichten** – tako bi lahko jaz, če bi imel dovolj razvite spominske zmožnosti, rekonstruiral pisma, ki sem ti jih v dolgih letih pisal samo v duhu in se »puguvarjal« o vsem

* Elisabeth von Heyking, nemška pisateljica, ki je bila žena diplomata in je veliko živela v tujini, je leta 1903 objavila roman v pisemih z naslovom *Briefe, die ihn nicht erreichten* (*Pisma, ki ga niso dosegla.*), ki so ji prinesla izredno popularnost. Kakšnih 60 pisem je namenjenih prijatelju na Kitajsko, odposlana so iz Evrope v Šanghaj, a ker naslovnik potuje po daljnih, težko dostopnih predelih Azije, ni dosegljiv.

mogočem. Tako sem zadovoljen s poklicem, ki si ga izbrala, in da bi vsaj imel dovolj moči, da bi s tabo diskutiral in se »prepiral« o filozofskih problemih.

No, pravijo, da bo tudi to, a jaz se ne morem znebiti strahu pred novim pljučnim edemom, čeprav se proti temu strahu borim. No, upam, da bo s časom tudi to boljše. Nekaj časa sem že v zaporu jemal »Nitrinitol«, še ko se je imenoval, če se ne motim, za preparat fenobarbitala in humalaitol. Vprašaj svoje prijatelje, kaj o tem mislijo. Sicer pa dobivam sedaj vsak dan injekcije »stropohsiola« (švicarskega preparata Baselske tvrdke »Sandoz« A.G.) in so za nekaj časa prenehali s Cedilamidom. Nekaj celo obljubljaajo, da se bodo v prihodnjih dneh posvetovati o tem, ali naj mi dovolijo, da smem stopiti s postelje. Po skoraj šestih mesecih, ko sem privezan na posteljo, bi bil zame velik dan, in slikam si ga tako živo v fantaziji, kakor vožnjo s tramvajem domov oziroma prvo pot od doma do maminega groba. Kako bo tedaj in ali bo do tega sploh prišlo? Vsi smo v božjih rokah.

Tako rad bi, da bi mi opisala svoje delovne dneve čim bolj natančno, da bi vedel, kako živiš, kakšne knjige čitaš itd. Ali si dobila Sovretov prevod Predsokratikov, ki sem ti ga poslal pred aretacijo? Če ne, ti ga pošljem še enkrat skupno z nekaterimi drugimi slovenskimi knjigami, ki se mi jih bo posrečilo dobiti. Opozarjam te, da so knjige postale velika redkost, ljudje jih vse pokupijo in jih ni več dobiti. A nekaj bomo že spravili skupaj, nekaj pa v kratkem, ko bo začel izhajati novi Cankar, menda v 12. zvezkih. Primerjaj Sovretov prevod Predsokratikov z Burnetovim

v Early Greek Philosophy ali pa z drugimi prevodi, ki jih jaz ne poznam. Jaz poznam samo nemške od Nestleja (odličen v literarnem) ter seveda Dielsov, ki je filološko najbolj točen.* Pred par dnevi sem dobil kataloge dveh švicarskih založb. Moj bog, kako sem zaostal, oziroma koliko novega je bilo objavljenega v teh letih. In kje naj te knjige dobim? Moj ideal je bil vedno majhno univerzitetno mesto a la Heidelberg («du Feine»). Ljubljana je bila po naravi še lepša, samo takšnih knjižnic in inštitutov in tradicije ni bilo; seveda stoletja se ne da dohitet v desetletjih, a vendar je bila Ljubljana kot središče, kot srce enega naroda, na dobri poti. A sedaj mi bodo zdravniki verjetno čitanje omejili – no, kaj naj si razbijam glavo z bodočnostjo. Veš, da sem v zaporu mnogo čital Sv. pismo in Shakespeara? Prosim, preštudiraj »Propovednika« »Ekleziasta«, po moje ena najglobljih stvari svetovne literature, in »Pregovore«. Ko dobim svoj izvod Sv. pisma, ti bom označil točno nekatera mesta. Ali imaš slovensko izdajo biblije (od anglikanske družbe, 1914, prevedel Stritar), morda jo v Ameriki kje imajo, tu mislim, da se ne dobi več. Rad bi, da bi Ekleziasta čitala prav v onem prevodu Stritarja, ki je meni dal toliko utehe.** Puta, končam za danes,

* John Burnet (1863–1928), škotski klasik, avtor *Zgodnje grške filozofije*, ter Wilhelm Nestle (1865–1959), nemški klasik, soavtor knjige *Oris zgodnje grške filozofije*.

** Boris Furlan je imel v zaporu svoje staro *Sveto pismo* iz leta 1914, ki sta ga hranila in mu ga prinesla prijatelja Staš in Tončka Javornik; rad uporablja starinske izraze prav iz te izdaje, kot propovednik namesto pridigar. To *Sveto pismo* je v zaporu popolnoma

ponedeljek, 4. VI. 1951, in Te poljubljam na čelo in srce, ves tvoj paka.

Peto pismo

V Ljubljani, 14. VI. 1951

Moja ljubljena hčerka!

Imam tvoje kratko pismo z Arturjevim pismom in skrbi me, da ti povzročam preglavice prav sedaj pred izpiti, enako kakor Bobici in Majdi,* ki me vsak dan obiščeta in opravljata še druga pota zame, a imata konec meseca izpit iz kirurgije. Moje misli so vedno pri tebi in upam, da te to pismo dobi v N.Y., ko boš vseh skrbi prosta. Toliko ti moram pisati, da ne vem, kje bi začel, in moja pisava je čim dalje bolj nerodna.

Najprej glede knjig: Knjige, ki jih navaja Artur,** nisem prečital, z izjemo Dielsa, katerega delo v 2

popisal s pripombami in mislimi, saj ga ni bral samo kot vse bolj zavzet vernik, ampak si je želel tudi pisati o hebrejskem pojmovanju pravičnosti in sociologiji starozaveznega sveta.

* Majda Furlan (rojena Marčič, prvič poročena Smerdu), (1924–1973), zdravnica, specializirana za plastično kirurgijo, zaposlena na UKC v Ljubljani. Leta 1946 se je poročila z Borutom Furlanom, hčerki sta Nevenka in Metka Furlan. Umrla v prometni nesreči februarja 1973.

** Arthur Allen Cohen (1928–1986), študent filozofije, Stašin prijatelj na univerzi v Chicagu, ki je doktoriral iz srednjeveških židovskih mistikov in postal znan pisatelj, založnik, slikar, kritik. O Furlanovi

zvezkih (v francoščini) sem imel v zaporu in ga temeljito preštudiral. Poleg tega se mi je posrečilo dobiti nekaj Wellhausena itd.* Skratka, zainteresiran sem na vseh delih, ki jih navaja, in sem zelo radoveden na Maimonidesa, ki praviš, da si ga že poslala.** A drugega za sedaj nikar ne pošiljaj. Prvič je treba videti, kedaj in če se bom toliko popravil, da bom lahko svoje znanstveno delo nadaljeval. Mogoče že, a do tedaj počakajmo. Poleg tega ne pride v poštev, da imam nekaj knjig, drugih pa ne. Moral bi delati v neki knjižnici, kjer mi je vse na razpolago, saj mnogo knjig potrebuješ včasih samo za par minut, da nekaj pogledaš itd. Torej, bi bilo škoda oropati sedaj Arturja za knjige, ki jih bo on morda nujno potreboval, pri meni bi pa ležale neuporabljene. In ti ne smeš imeti niti centa izdatkov, saj denar bolj rabiš za vse drugo pa ne ... se kupijo ... Torej, glede knjig sklenimo, da za enkrat počakamo, kako in kaj bo z mano, koliko bom mogel delati in kaj bom našel tu za svoje delo.

Ko smo že pri knjigah, ti sporočam, da ti vsi trije pošljemo ta mesec in prihodnji mesec nekaj slovenskih knjig. Poleg tega ti bo Borut poslal takoj po

bridki usodi je pripovedoval staršem, ki so nato imeli veliko vlogo v življenju bolehnega moža.

* Julius Wellhausen (1844–1916), nemški teolog in orientalist, raziskovalec biblije, zlasti stare zaveze.

** Maimonides ali Moses ben Maimon (1138–1204), sefardski Žid, vodilni zdravnik in filozof srednjega veka, živel je v Španiji in Egiptu; *Mišna Tora* je zelo obsežno delo, v katerem je Maimonides predstavil kodificirano pravno osnovo židovske vere.

izidu prvi zvezek nove izdaje Cankarja, v belo usnje vezano. Veš, glede knjig je tako, da se zelo težko dobijo, ker jih takoj razprodajo. Med drugim ti pošljemo Trdina I. in II., Kersnik I.–III., Avguštin Izpovedi, Ljubljanski Zvon letnik 1917, Spektorsky: Zgodovina socialne filozofije (Ali veš, da sta Spektorsky in Bilimovič v New Yorku?), * Sovre: Predsokratiki (ki sem ti ga že enkrat poslal, pa mi ne pišeš, da bi ga bila dobila, bilo je to že leta 1947). Pa nekaj Ušeničnika, med drugim njegov filozofski slovar** in pa, če bo mogoče dobiti, oba Sovretova prevoda Platona. V ječi, ko sem prebiral Avgušтина, latinsko in slovensko, sem se vedno zabaval s tem, da bi nekatere odstavke na novo prevedel (Sovretov prevod je naravnost preveč mojstrski.).*** No, če bom zdrav, bom to storil s poglavji o času, pa jih bova skupaj v pismih obravnavala. Glede drugih knjig bi pripomnil samo to, da sem jih izbral predvsem zato, ker sem jih prebiral v ječi in so mi bile v veliko tolažbo. Trdina, I. in II., je njegova avtobiografija – je stara baba, ki je oklevetal

* Spektorski in Bilimovič, znana in ugledna profesorja ljubljanske univerze, emigranta iz Sovjetske zveze, ki sta kot velika nasprotnika komunizma leta 1945 odšla iz Jugoslavije in se izselila v ZDA. Spektorski je posebno zaslovel s pionirsko *Zgodovino socialne filozofije*, ki jo je objavil leta 1932/33.

** Aleš Ušeničnik (1868–1952), teolog in filozof, univerzitetni profesor, soustanovitelj SAZU, a po vojni izključen iz nje, avtor *Filozofskega slovarja* (1941), ki je prvo delo te vrste v slovenski kulturi.

*** Sv. Avguštin (354–430), rimski cerkveni filozof in učitelj, med drugim avtor *Izpovedi*, ki jih je leta 1932 v slovenščino prevedel Anton Sovre.

vse in vsakogar in pokazal tudi o svojem značaju nekaj prav nelepih lastnosti; a kakšen mojster stila. Kersnik ti pa pričara ves tisti brezskrben svet pred tistim letom 1900, ki se nikoli več ne povrne, svet, ki sem ga jaz še poznal pred letom 1914. Kako naivno, a vendar, kako lepo in čarobno. Si lahko misliš, s kakšnimi občutki sem prebiral Kersnika, če si predstavljaš njegov brezskrbni svet in pa – zapor. Največ utehe mi je dajal Ljubljanski zvon letnik 1917. Je to eden najlepših letnikov, in Tavčarja (Emil Leon) Cvetje v jeseni sem prebral morda desetkrat, prav tako novelo Na Bledu. Opozarjam te na citat v tej noveli, po katerem je začetkom 19. stl. prebival v Podkorenu Sir Humphry Davy, slaven kemik, katerega *Memoirs of the Life of S.H.D.* je izdal njegov brat John. Davy je zapisal 19. VIII. 1827 v svoj dnevnik: Deželo od Ljubljane do Podkorena smatram za najlepše, kar sem videl v Evropi.*

* Humphrey Davy (1778–1829), britanski kemik in iznajditelj, ki velja za enega najvplivnejših znanstvenikov svoje dobe; bil je tudi vnet vandrovec in planinec. Njegov brat John, zdravnik, je objavil *The Collected Works of Sir Humphrey Davy*.